12/09/2019

Ηράκλειτος: “Στον Θεό τα πάντα είναι καλά και δίκαια”

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Αγγελική Αναγνώστου, MSc Φιλοσοφίας

Σύμφωνα με τον Αξελό, στον Ηράκλειτο Λόγος και Θεός είναι οι αρμοί του Σύμπαντος, παρόντες στην ανθρώπινη σκέψη, οι οποίοι ενώνονται αλλά δεν ταυτίζονται και λειτουργούν αρμονικά μέσα στους κόλπους της ενιαίας και μοναδικής θεότητας. Επίσης, ο μοναδικός αυτός θεός αποτελεί το βασικό θεμέλιο κάθε νόμου. Τόσο ο ανθρώπινος όσο και ο φυσικός νόμος, θα πρέπει να έχουν ως πρότυπο το θεϊκό.[5] Στην ηρακλείτεια φιλοσοφία Θεός και άνθρωπος βρίσκονται εντός μιας σχέσης στην οποία δεσπόζει η αντίθεση θείου και ανθρώπινου.[6]

Ο ανθρώπινος τρόπος δεν μπορεί να έχει την γνώση του μέτρου, ο θεϊκός όμως μπορεί και τον έχει.[7] Στον κόσμο των ανθρώπων, υφίσταται τόσο το δίκαιο όσο και η αδικία, έτσι ακριβώς με τον τρόπο που τα έχουν καταχωρήσει οι ίδιοι. Στον Θεό όμως τα πάντα είναι καλά και δίκαια.[8] Ο Βέικος παρατηρεί πως σε πολλά αποσπάσματα του Ηρακλείτου, κυριαρχεί τόσο η αντίθεση θείου και ανθρώπινου σε

σχέση με το μέτρο και την γνώση, όσο και η ενότητα μεταξύ των δύο.[9]

Ο Θεός έχει το μέτρο και την γνώση εν αντιθέσει με την ανθρώπινη φύση.[10] Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το πώς παρουσιάζει ο Ηράκλειτός μέσα από τα αποσπάσματά του, τον Θεό και τον άνθρωπο αντίστοιχα. Από την μία ο Θεός παρομοιάζεται με έναν άνθρωπο που διακατέχεται από την ωριμότητα σε κάθε του κίνηση και από την άλλη ο άνθρωπος παρομοιάζεται με το παιδί στο οποίο κυριαρχεί η παιδικότητα και η ανωριμότητα της ηλικίας του.[11] Από την άλλη, στην αντίθεση αυτή μεταξύ θείου και ανθρώπινου, αντιπαραβάλλεται η ενότητά τους και η σχέση συγγένειας ανάμεσα στον άνθρωπο και τον θεϊκό Λόγο.[12]

[5] Κ. Αξελός, Ο Ηράκλειτος και η φιλοσοφία, εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα, σελ.139.

[6] Θεόφιλος Βέικος, ό.π., σ. 91.

[7] Β 78: «ἦθος γὰρ ἀνθρώπειον μὲν οὐκ ἔχει γνώμας, θεῖον δὲ ἔχει».

[8] Β 102, «τῷ μὲν θεῷ καλὰ πάντα καί ἀγαθὰ καὶ δίκαια, ἄνθρωποι δὲ ἃ μὲν ἄδικα ὑπειλήφασιν ἃ δὲ δίκαια».

[9] Θεόφιλος Βέικος, ό.π., σσ. 91-92.

[10] Ό.π., σ. 91.

[11] Β 79: «ἀνὴρ νήπιος ἤκουσε πρὸς δαίμονος ὅκωσπερ παῖς πρὸς ἀνδρός».

[12] Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της ενότητας είναι η χαρακτηριστική ηρακλείτεια ρήση στο Β 119: «ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων» καθώς και το απόσπασμα Β 114: «ξὺν νῷ λέγοντας ἰσχυρίζεσθαι χρὴ τῷ ξυνῷ πάντων, ὅκωσπερ νόμῳ πόλις, καὶ πολὺ ἰσχυροτέρως. τρέφονται γὰρ πάντες οἱ ἀνθρώπειοι νόμοι ὑπὸ ἑνὸς τοῦ θείου· κρατεῖ γὰρ τοσοῦτον ὁκόσον ἐθέλει καὶ ἐξαρκεῖ πᾶσι καὶ περιγίνεται».